

DGI – İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Direktörlüğü
AİHM Kararlarının İcrası Dairesi
F-670575 Strazburg Cedex Fransa
E-posta: dgi-execution@coe.int

E-posta ile gönderildi

7 Şubat 2021

İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch), Uluslararası Hukukçular Komisyonu (International Commission of Jurists) ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi'nin (Turkey Human Rights Litigation Support Project), Bakanlar Komitesi İçtüzüğü, Kural 9.2'ye göre *Osman Kavala/Türkiye* (Başvuru no. 28749/18) nihai kararının uygulanmasına ilişkin ek gözlemlerdir.

I. Giriş

1. Kararların ve dostane çözüm şartlarının uygulanmasının denetimine ilişkin Bakanlar Komitesi İçtüzüğü, Kural 9.2 uyarınca İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi ("STK'lar"), *Osman Kavala/Türkiye* (Başvuru No. 28749/18) davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("Mahkeme" veya "AİHM") kararının uygulanmasına ilişkin iş bu ek bildirim sunmaktadır.

II. Türkiye'nin Osman Kavala'yı serbest bırakmayarak bireysel önlemleri yerine getirmemesi

2. Türkiye, AİHM'in Osman Kavala'nın serbest bırakılması kararına uymamaya devam etmektedir. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi, AİHM kararına ve Bakanlar Komitesi'nin¹ *Osman Kavala/Türkiye* kararının uygulanmasına ilişkin geçmiş iki karara atıf yapan 3 Aralık 2020 tarihli ara kararına rağmen, 4 Aralık 2020 (Ek I) tarihinde Osman Kavala aleyhine yürüyen ve Kavala'nın 15 Temmuz 2016 darbe girişimine müdahil olduğu iddiasıyla "cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs" (Türk Ceza Kanunu'nun 309. maddesi) ve "devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin" (Türk

¹ 1377bis toplantısı (1-3 Eylül 2020) (DH) - H46-38 *Mergen ve diğerleri* (Başvuru No. 44062/09) ve *Kavala/Türkiye* (Başvuru No. 28749/18) [CM/Del/Dec\(2020\)1377bis/H46-38](#) ve 1383. toplantısı (29 Eylül - 1 Ekim 2020) (DH) - H46-22 *Kavala/Türkiye* (Başvuru No. 28749/18): [CM/Del/Dec\(2020\)1383/H46-22](#).

Ceza Kanunu'nun 328. maddesi) suçlamalarıyla yargılandığı davada Kavala'nın tutukluluğunun devamına karar vermiştir.²

3. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi, 18 Aralık 2020'de, yukarıda bahsi geçen davanın ilk duruşmasını yapmış, bir kez daha Osman Kavala'nın tutukluluğunun devamına karar vermiştir (Ek II).
4. Anayasa Mahkemesi, 29 Aralık 2020'de, Kavala'nın devam eden tutukluluğuna ilişkin yaptığı ikinci bireysel başvuru hakkında karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, AİHM'in bulgularına, Bakanlar Komitesi'nin yukarıda atıfta bulunulan iki kararına ve bir ara kararına aykırı şekilde Osman Kavala'nın Anayasanın 19/3. ve 7. maddeleriyle güvence altına alınan özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, işbu bildirim yapıldığı tarihte halen gerekçeli kararını açıklamamıştır.
8. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi, 8 Ocak 2021'de, Osman Kavala'nın tutukluluğuna ilişkin 30 günlük periyodik incelemesini gerçekleştirmiş ve bir kez daha tutukluluğun devamına karar vermiştir (Ek III). İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi, 22 Ocak 2021'de (Ek IV) İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Gezi Parkı davasında Osman Kavala ve diğer 8 sanığın beraatine dair 18 Şubat 2020 tarihli kararını bozmuştur. İstinaf Mahkemesi, kararında AİHM'in *Kavala/Türkiye* kararına herhangi bir atıfta bulunmamış, AİHM'in Gezi Parkı dava dosyasındaki delillerin durumuna ve Sözleşmenin 18. maddesine dair önemli tespitlerini tamamen göz ardı etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, Gezi Parkı protestolarına ilişkin incelemekte olduğu dava ile İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesinde Osman Kavala aleyhine daha sonra açılan 15 Temmuz 2016 darbe girişimi ve "casusluk" davasının birleştirilip birleştirilmeyeceği konusunda İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nin bir değerlendirme yapması gerektiğine hükmetmiştir.
9. Ancak, bu iki davanın soruşturmasının başlangıçta bir arada yürütüldüğü, daha sonra 5 Şubat 2019'da İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından suç isnatları arasında *hukuki* ya da *filli* bir bağlantı olmadığı gerekçesiyle ayrıldığı hatırlatılmalıdır. STK'ların Komite'ye bu konudaki önceki bildirimlerinde tartıştığı gibi,³ Osman Kavala'nın "anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek" iddiasına dayalı olarak 15 Temmuz 2016 askeri darbe girişimine ilişkin soruşturma kapsamındaki tutukluluğu esasen 11 Ekim 2019'da sona erdirilmiş, bu esnada Osman Kavala'nın tutukluluğu Gezi Parkı ile ilgili dava kapsamında sürdürülmüştür. 18 Şubat 2020'de Osman Kavala, tutuklu bulunduğu Gezi Parkı davasından beraat etmiştir. Ancak Osman Kavala'nın aynı gün tek bir soruşturma iken 5 Şubat 2019'da ayrılmasına karar verilen ve 11 Ekim 2019'da tahliye edildiği darbe girişimi iddiası soruşturması kapsamında bir kez daha tutuklanmasına karar verilmiştir. Osman Kavala, bu isnada dayalı olarak 20 Mart 2020'ye kadar tutuklu kalmıştır. Bakanlar Komitesi tarafından da bilindiği gibi, Osman Kavala'nın bu tarihten sonra süren tutukluluğunun gerekçesi ise aynı dosya kapsamında "devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri,

² 1390 toplantı (1-3 Aralık 2020) (CM/ResDH (2020)361), https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a09786

³ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi tarafından Kararların uygulanmasının denetimine ilişkin Bakanlar Komitesi İçtüzüğü uyarınca yapılan bildirim, *Kavala/Türkiye* kararının uygulanmasına ilişkin ek gözlemler, (Başvuru no. 28749/18), nihai karar, 2 Kasım 2020, paragraf 15: <https://www.hrw.org/news/2020/11/03/submission-human-rights-watch-international-commission-jurists-and-turkey-human>

siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin" ettiği (Türk Ceza Kanununun 328/1. maddesi) iddiasına ilişkin kuvvetli şüphe bulunduğunu ileri süren İstanbul 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin 9 Mart 2020 tarihli kararına dayanmaktadır.

10. Osman Kavala'nın tutukluluğu 1 Kasım 2017'den beri devam etmektedir. Hükümet, Kavala aleyhinde iki ayrı ceza davası olduğunu ileri sürerek bu uzun tutukluluk süresini hukuka uygun göstermeye çalışa gelmiştir. Ancak, tutuklulukta geçen üç yıl iki ay sonra verilen İstinaf Mahkemesi kararı ile ilk derece mahkemesinin Kavala hakkında sadece bir dava olması gerekip gerekmediği konusunda karar verilmesinin istenmesi hükümetin bu argümanını temelsiz bırakmıştır.
11. 5 Şubat 2021'de İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi, Osman Kavala'nın yargılandığı davada ikinci bir duruşma yapmış ve İstinaf Mahkemesinin kararı sonrasında, davanın İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi önündeki Gezi Parkı davasıyla birleştirilmesine ve Kavala'nın tutukluluğunun devamına karar vermiştir (Ek V). Kavala'nın 15 Temmuz 2016 darbe girişimine dahil olduğu iddia edilen davayla birleştirilen Gezi Parkı davasının duruşması 21 Mayıs 2021'de yapılacaktır. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi'nin bu birleştirme kararı, tüm süreç boyunca yargı makamlarının Osman Kavala'nın tutukluluğunu sürdürmek için ceza usulü kurallarını kötüye kullandığını ifade eden STK'ların bildirimlerinin yerinde olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Yargı makamları bazı hallerde iki yargı sürecini birbirinden ayırmış, bazı hallerde de birleştirmiştir ve bunların sonucu her halükârda Osman Kavala'nın hukuka aykırı tutukluluğunun sürdürülmesi olmuştur. Ayrıca, yargı makamlarının, tutukluluğunun başlangıcından bu yana Osman Kavala aleyhine bir dava olması konusunda bu aşamada fikir birliğine ulaştıkları göz önüne alındığında, hükümetin, AİHM kararının uygulanmamasını gerekçelendirmek için ileri sürdüğü, Kavala'nın ayrı bir davadan tutuklu bulunduğu iddiası tamamen çökmüştür.
12. STK'ların 29 Mayıs 2020⁴ ve 2 Kasım 2020⁵ tarihli bildirimleri ışığında yukarıda açıklanan gelişmeler, AİHM'in özellikle 5. madde ile birlikte 18. madde konusunda tespit ettiği Sözleşme ihlallerinin devam ettiğini ve Osman Kavala'nın serbest bırakılmasına ilişkin gerekli acil bireysel önlemlerin uygulanmadığını göstermektedir. STK'ların 2 Kasım 2020 tarihli bildiriminde de vurgulandığı gibi, Osman Kavala'nın mevcut tutukluluğuna ilişkin karar, AİHM'in ihlal kararı göz ardı edilerek, Kavala aleyhindeki şüpheyi haklı çıkaramayacak nitelikteki aynı belirsiz iddialara ve yetersiz delillere dayanarak verilmiştir.⁶ Bakanlar Komitesi'nin 3 Aralık 2020 tarihli ara kararı da bu tespiti doğrulamaktadır.⁷ Bu ara karardan bu yana, ardı ardına verilen dört yerel mahkeme kararı ile Kavala'nın devam eden tutukluluğu, Anayasa Mahkemesi'nin Kavala'nın haklarının ihlal edilmediğine dair kararı, İstinaf Mahkemesinin İstanbul 30. Ağır Ceza

⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch), Uluslararası Hukukçular Komisyonu (International Commission of Jurists) ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi'nin (Turkey Human Rights Litigation Support Project), Bakanlar Komitesi İçtüzüğü, Kural 9.2'ye göre *Kavala/Türkiye* (Başvuru no. 28749/18) nihai kararının uygulanmasına ilişkin ilk gözlemleri, 29 Mayıs 2020 [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)501E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)501E).

⁵ Yukarıda, dipnot 1.

⁶ Yukarıda, dipnot 3, paragraf 22.

⁷ Yukarıda dipnot 2, Bakanlar Komitesi "bu davanın önceki iki incelemesi sırasında Komite'nin, kendisine sunulan bilgilerin, başvuranın mevcut tutukluluğunun Mahkeme tarafından tespit edilen ihlallerin bir devamı olduğu konusunda güçlü bir varsayım oluşturduğunu hatırlattı."

Mahkemesinin Gezi Parkı davasında verdiği tüm suçlamalardan beraat kararını bozması ve İstanbul 36. Ağır Mahkemesi'nin Gezi Parkı davası ile 15 Temmuz 2016 darbe girişimi davasını birleştirme kararı bir arada Osman Kavala'nın ciddi bir 'yargısal taciz' kampanyasına maruz kalmaya devam ettiğini göstermektedir. AIHM'in kararında belirttiği gibi, Kavala'nın bir insan hakları savunucusu ve sivil toplum aktivisti olarak meşru faaliyetlerini hedef alan tüm bu müdahaleler, onu susturmaya ve başkalarını benzer faaliyetleri yürütmekten caydırmaya yöneliktir (paragraf 232).

III. 19 Ocak 2021 tarihli Eylem Planında Kavala/Türkiye kararında tespit edilen ihlallerin temel nedenlerine karşılık oluşturacak bireysel ve genel önlemlere yer verilmemesi

15. Bakanlar Komitesi 1-3 Eylül 2020 tarihli toplantılarında kabul edilen kararında "özellikle Mahkeme'nin 5. madde ile birlikte 18. madde ihlaline ilişkin tespitleri dikkate alındığında, (Türkiye'nin) yetkili makamlarını gelecek eylem planında Türkiye yargısının herhangi bir müdahaleye karşı güçlendirilmesi ve tam bağımsızlığının sağlanması için Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda alınacak önlemler hakkında bilgi vermeye" davet etmiştir.⁸
16. 19 Ocak 2021'de Türkiye Hükümeti Komite'ye Eylem Planını sunmuştur.⁹ Eylem Planı, bireysel önlemlerle ilgili olarak hükümetin 29 Mayıs 2020¹⁰, 11 Eylül 2020¹¹ ve 30 Ekim 2020¹² tarihli bildirimlerinde de yer alan başvuranın devam eden tutukluluğuna dair açıklamalarını yinelemektedir. Eylem Planı, Osman Kavala'nın devam eden tutukluluğunun "devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin" iddiasına dayandığını ve bunun AIHM kararında değerlendirilen bir mesele olmadığını ileri sürmektedir.¹³ Bu gerekçeyle, Hükümetin Eylem Planı, AIHM kararının Kavala'nın devam eden tutukluluğunu kapsadığını reddetmektedir.
17. Eylem Planı, genel önlemlerle ilgili olarak ise, Osman Kavala'nın davasının münferit bir örnek olduğunu, bu nedenle herhangi bir genel önlem alınmasına gerek olmadığını iddia etmektedir. Ancak AIHM'in kararı ve yargı uygulamalarından elde edilen deliller, bunun böyle olmadığını ortaya koymaktadır.
18. Eylem Planı, Mahkeme'nin Sözleşmenin 5/1. maddesinin ihlal edildiği tespitine yanıt olarak, Türk hukukunda tutukluluk ile ilgili öngörülen mevcut yasal güvencelerin Sözleşmeye uygun bir yasal çerçeve sağladığını ileri sürmektedir.¹⁴ Plan, bu bağlamda tutuklama nedenlerini ortaya koyan Ceza Muhakemesi Kanunu madde 100 ve devamı maddeleri ile soruşturma evresinde azami tutukluluk süresini azaltan 7188 sayılı

⁸ Yukarıda, dipnot 1.

⁹ Bkz. Türkiye Hükümeti, Kavala/Türkiye kararına ilişkin Eylem Planı, 19 Ocak 2021, <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a121bd>.

¹⁰ [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)477E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)477E)

¹¹ [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)800E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)800E)

¹² [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)957E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)957E)

¹³ Yukarıda dipnot 9, paragraf 18.

¹⁴ Yukarıda dipnot 9, paragraflar 29 ila 38.

Kanundan bahsetmektedir.¹⁵ Hükümet, AİHM'in Sözleşmenin 5/4. maddesinin ihlal edildiği tespitine ilişkin olarak AİHM'in ilk kez Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bir bireysel başvuru bağlamında "ivedilik" gerekliliğine uyulmadığını tespit ettiğini belirtmektedir. Hükümet devamla bu ihlalin sistematik veya yapısal bir soruna işaret etmediğini ileri sürmektedir.¹⁶

19. Hükümet ayrıca, Demirel grubu kararlarının icrasının izlenmesinin Bakanlar Komitesince kapatılmasının, yetkililer tarafından bugüne kadar alınan önlemlerin etkinliğinin bir kanıtı olduğunu öne sürmektedir.¹⁷
20. Ancak bu açıklamaların hiçbiri Türkiye'de yargının Sözleşmenin 5. madde güvencelerine dair uygulamalarındaki durumu yansıtmamaktadır.
21. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin, Türkiye'de insan haklarının durumu hakkındaki son raporunda yargı makamlarının ve savcılıkların uygulamaları kapsamlı bir şekilde belgelenmiş ve eleştirilmiştir.¹⁸ Komiser'in tanımladığı ilgili sistematik uygulamalar şunlardır : "(i) savcıların dayanaksız soruşturmalar da dahil olmak üzere dava açmakta özenli davranmamaları; (ii) şüphelilerin soruşturmaların çok erken aşamalarında tutuklanarak iddianamenin hazırlanmasından bile önce çok uzun tutuklu kalması; (iii) Türk savcılar arasında çok yerleşik bir uygulama olan, ilk önce iyi temellendirilmiş şüpheler ortaya koymak için delil toplamak yerine, şüphelilerin tutuklanmasından delile gitme yönteminin varlığı; (iv) tutuklama kararlarının yeterince gerekçelendirilmemesi ve bilhassa tutukluluğun devamı kararlarının otomatikliği; (v) tutuklamaya alternatif tedbirlerle başvurulmaması; (vi) "hükümsüz ceza" derecesine varan tutuklulukta geçen aşırı uzun süreler."¹⁹
22. 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi ve ardından ilan edilen olağanüstü hâl, Sözleşmenin 5. maddesi ile ilgili Türkiye'deki sistematik ve/veya yapısal sorunları daha da kötüleştirmiştir. 2016 yılında ilan edilen olağanüstü halden bu yana on binlerce kişi tutuklanmıştır.²⁰ AİHM, olağanüstü hal sonrasına dair verdiği çeşitli kararlarında Türk yargı sistemi ile ilgili ciddi sorunlar tespit etmiştir.²¹ AİHM önündeki davaların analizi,

¹⁵ 7188 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunununa eklenen 102/4. madde 24 Ekim 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Bkz. Eylem Planı, Paragraf 35, "Soruşturma evresinde tutukluluk süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından altı ayı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından ise bir yılı geçemez." Ancak, Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu olarak işlenen suçlar bakımından bu süre en çok bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. Buna göre, şüphelinin tutuklu olduğu durumlarda savcılık bu süreler içinde soruşturmayı tamamlamak zorundadır. Aksi takdirde, şüpheli serbest bırakılır.")

¹⁶ Yukarıda dipnot 9, paragraflar 40 ila 49.

¹⁷ Yukarıda dipnot 9, paragraf 36.

¹⁸ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri (2020), 1-15 Temmuz 2019 tarihleri Arasında Türkiye'ye Yapılan Ziyaret Sonrası Rapor: bkz. [168099823e \(coe.int\)](https://www.coe.int/turkey/visiting-the-turkey-15-july-2019-report), paragraf 52.

¹⁹ A.g.e., paragraf 52.

²⁰ Kasım 2019'da Türkiye İçişleri Bakanı 2016 darbe girişiminden bu yana 559.064 kişinin terör şüphesi ile soruşturulduğunu, 261.700 kişinin gözaltına alındığını, 91.287 kişinin tutuklandığını açıkladı. Bkz. İçişleri Bakanı Soylu açıkladı: FETÖ'den 511 bin kişi gözaltına alındı' CNN TURK, 20 Kasım 2019. (<https://www.cnnturk.com/turkiye/icisleri-bakani-soylu-acikladi-fetoden-511-bin-kisi-gozaltina-alindi>)

²¹ Bkz. *Selahattin Demirtaş /Türkiye (No. 2)* [BD] (Başvuru no. 14305/17), 22 Aralık 2020; *Atilla Taş /Türkiye (Başvuru no. 72/17)*, 19 Ocak 2021; *Sabancı ve diğerleri /Türkiye (Başvuru no. 23199/17)*, 10 Kasım 2021; *Şık /Türkiye (No.2)* (Başvuru no. 36493/17), 24 Kasım 2020; *Alparslan Altan /Türkiye (Başvuru no. 12778/17)*, 16

darbe girişiminden bu yana Mahkemenin dikkatine sunulan ana sorunun keyfi tutuklamalar olduğu ve Mahkeme tarafından bu konuda hükümete iletilen ve hala karar bekleyen başvuruların sayısının 600 civarında olduğunu göstermektedir.²² Bu davalarda başvuranlar arasında gazeteciler, muhalif politikacılar, yüzlerce hakim ve savcı, avukat ve insan hakları savunucusu yer almaktadır.

23. Son olarak, Demirel davaları grubu, 2003-2015 yılları arasında AİHM tarafından haklarında karar verilen 196 başvurudan oluşmaktadır. AİHM'in *Kavala* kararında tespit ettiği tüm sorunlar ise, 2015'ten sonra ağırlaşan uygulamalarla ilgilidir.

IV. Sözleşmenin 5. maddesi ile bağlantılı olarak 18. maddesinin ihlalinin giderilmesi için genel önlemler

24. Hükümet, Eylem Planında Mahkeme'nin Sözleşmenin 18. maddesi ile bağlantılı olarak 5/1. maddesinin ihlal edildiği tespitine ilişkin, ilk olarak Türkiye yasalarına göre yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlayan mevcut güvencelere atıf yapmakta, sonrasında ayrıntı ya da zaman bilgisi vermeksizin çok genel hatlarla yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin diğer planlardan bahsetmektedir.²³ Hükümet, *Kavala/Türkiye* başvurusunun genel durumdan bağımsız münferit bir örnek olduğunu, yargının bağımsızlığı konusunda Türkiye'de sistemik veya yapısal bir sorun bulunmadığını ve İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Gezi Parkı davasında Osman Kavala'nın beraat etmiş olmasının bunu gösterdiğini savunmaktadır.²⁴ Hükümet, ayrıca yürütmenin masumiyet karinesine saygı duyduğunu ve Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere ülke makamlarının önemli davalara ilişkin yorumlarının yargıya müdahale olarak yorumlanmaması gerektiğini savunmaktadır.²⁵ Eylem Planı son olarak, özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili olarak yargı pratiğinin daha da geliştirilmesi için farkındalık artırma faaliyetlerine ve projelerine atıfta bulunmaktadır.

25. STK'lara göre, AİHM kararında (özellikle kararın 215 ila 232. paragraflarında) Osman Kavala başvurusunun hükümeti eleştirenlere yönelik yargı süreçlerinde, yargının bağımsız olmaması kapsamlı yapısal sorununun bir parçası olduğunu hiçbir şüpheye yer bırakmadan ortaya koymaktadır.²⁶ Hukuka aykırı tutuklamalar sorununda, Türkiye'de

Nisan 2019; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye* (Bn. 13237/17) 20 Mart 2018; *Şahin Alpay /Türkiye* (Başvuru no. 16538/17), 20 Mart 2018; *Baş /Türkiye*, (Başvuru no. 66448/17), 3 Mart 2020.

²² Bkz. örn. *Taner Kılıç /Türkiye* (Başvuru no. 208/18); *Ahmet Hüsrev Altan /Türkiye* (Başvuru no. 13252/17); *İlcak /Türkiye* (Başvuru no. 1210/17); *Murat Aksoy /Türkiye* (Başvuru no. 80/17), *Yücel /Türkiye* (Başvuru no. 27684/17); *Abdullah Zeydan /Türkiye* (Başvuru no. 25453/17), *Ayhan Bilgen v. Turkey* (Başvuru no. 41087/17), *Besime Konca /Türkiye* (Başvuru no. 25445/17), *Çağlar Demirel v. Turkey* (Başvuru no. 39732/17), *Ferhat Encü /Türkiye* (Başvuru no. 25464/17), *Figen Yüksekdağ Şenoğlu /Türkiye* (Başvuru no. 14332/17), *Gülser Yıldırım /Türkiye* (Başvuru no. 31033/17), *İdris Baluken /Türkiye* (Başvuru no. 24585/17), *Nihat Akdoğan /Türkiye* (Başvuru no. 25462/17), *Nursel Aydoğan /Türkiye* (Başvuru no. 36268/17), *Selahattin Demirtaş /Türkiye* (Başvuru no. 14305/17), *Selma Irmak /Türkiye* (Başvuru no. 25463/17).

Ayrıca hakim ve savcılara ilişkin olarak: *Ulusoy/Türkiye ve 168 diğer başvuru*, (Başvuru no. 73062), *Sevinç/Türkiye ve 252 diğer başvuru*, (Başvuru no. 63634/16), *Ataman/Türkiye ve 53 diğer başvuru*, (Başvuru no. 14676/17), *Kuris/Türkiye ve 104 diğer başvuru* (56483/16).

²³ Yukarıda dipnot 9, paragraflar 50 ila 88.

²⁴ Yukarıda dipnot 9, paragraf 94.

²⁵ Yukarıda dipnot 9, paragraf 99.

²⁶ ICJ, Türk Sulh Ceza Hakimlikleri ve Uluslararası Hukuk, Rapor, Cenevre, 2018, sf. 5; ICJ, Türkiye: Yargı Sistemi Tehlike Altında, Rapor, Cenevre, Haziran 2016, sf.18; ve ayrıca bkz. Yukarıda dipnot 4, paragraf 46 ila 54.

hukukun üstünlüğü temel ilkelerinin zedelenmesi ve yargıya siyasi müdahale sistematik sorunu sadece bu konudaki davaların sayısı ile değil, bu davaların işaret ettiği problemlerin niteliği ile de ispatlanmaktadır.

26. *Şahin Alpay/Türkiye ve Mehmet Hasan Altan/Türkiye* davalarında, derece mahkemeleri Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olmadığı gerekçesiyle, başvuranların serbest bırakılmasını öngören Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamayı reddetmiştir. AİHM, *Alparlan Altan/Türkiye ve Baş/Türkiye* kararlarında, hakim olan başvuranların tutukluluk hallerinin, suç üstü (*in flagrante delicto*) kavramının dayanaksız bir şekilde genişletilmesine dayandığına karar vermiştir. Yüzlerce diğer hâkim ve savcı da AİHM'e benzer şikayetler ile başvurmuştur²⁷ AİHM'in, *Kavala/Türkiye* kararından sonra, *Demirtaş/Türkiye* (no. 2) kararında da Türkiye'nin 5/1. madde ile birlikte Sözleşmenin 18. maddesini ihlal ettiği, Cumhurbaşkanı'nın siyasi beyanları ve bu beyanlar ile Selahattin Demirtaş aleyhindeki yargısal işlemler arasındaki örtüşmelerin açık olduğu sonucuna varılmıştır. AİHM son olarak, *Atilla Taş/Türkiye* başvurusunda, hükümetin karşıt argümanlarına rağmen, başvuranın aynı olgulara dayanan iki farklı suçlama nedeniyle sürdürülen tutukluluğunun tek bir tutukluluk olarak görülmesi gerektiğine karar vermiştir.
27. STK'lar, Sözleşme kapsamında korunan meşru ifadeler yolu ile hükümeti eleştiren ya da muhalefet edenlere yönelik kullanılan ceza yargılamalarının, özellikle keyfi gözaltı ve tutuklamalara ilişkin tüm bilgi ve somut örnekler ışığında, *Kavala/Türkiye* davasının açıkça münferit bir vaka değil, daha kapsamlı bir 'yargısal taciz' pratiğinin parçası olduğunu gösterdiğini düşünmektedir.²⁸
28. STK'lar, Osman Kavala'nın, bu baskı düzeninin önemli bir parçası olan yargısal işlemler ve tutuklamalar ile hedef alındığı değerlendirildiğinde, Hükümetin Eylem Planının Sözleşme'nin 18. maddesi ışığında 5. maddesinin gelecekte ihlal edilmesini önleyecek somut önlemleri tanımlama ve uygulama konusunda gerekli taahhütleri içermediği sonucuna ulaşmaktadır. Eylem Planı, yargının mevzuatta öngörülen sınırlamaları Anayasa ve Sözleşme'de yer alan ilkelere uygun olarak uygulamaması temel sorununu nasıl aşacağı açıklamamaktadır. Hükümeti ve politikalarını eleştirenlere yönelik yargı süreçlerine siyasi müdahalelerin ne şekilde sonlandırılacağına da açıklık getirilmemektedir. Oysaki AİHM tarafından tespit edildiği üzere, bu yargı süreçlerinde, yerel mahkemeler, ilgili kişilerin haklarının kısıtlanmasını destekleyen keyfi ve

²⁷Bkz. *Ulusoy/Türkiye ve 168 diğer*, (Başvuru no. 73062), *Sevinç/Türkiye ve 252 diğer başvuru*, (Başvuru no. 63634/16), *Ataman/Türkiye ve 53 diğer başvuru*, (Başvuru no. 14676/17), *Kuris/Türkiye ve 104 diğer başvuru* (56483/16).

²⁸ Ayrıca bkz., İnsan Hakları Komiseri, "Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin 3. taraf müdahalesi", *Abdullah Zeydan /Türkiye* (no. 25453/17), *Ayhan Bilgen /Türkiye* (no. 41087/17), *Besime Konca /Türkiye* (no. 25445/17), *Çağlar Demirel /Türkiye* (no. 39732/17), *Ferhat Encü /Türkiye* (no. 25464/17), *Figen Yüksekdağ Şenoğlu /Türkiye* (no. 14332/17), *Gülser Yıldırım /Türkiye* (no. 31033/17), *İdris Baluken /Türkiye* (no. 24585/17), *Nihat Akdoğan /Türkiye* (no. 25462/17), *Nursel Aydoğan /Türkiye* (no. 36268/17), *Selahattin Demirtaş /Türkiye* (no. 14305/17), *Selma Irmak /Türkiye* (no. 25463/17), 2 Kasım 2017, 18. ve 23. paragraflar: <https://rm.coe.int/third-party-intervention-12-cases-v-turkey-on-freedom-of-expression-an/1680764ef6>; İnsan Hakları Komiseri, "Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin 3. taraf müdahalesi" *Ahmet Hüsrev Altan /Türkiye* (no. 13252/17), *Alpay /Türkiye* (no. 16538/17), *Atilla Taş/Türkiye* (no. 72/17), *Bulaç /Türkiye* (no. 25939/17), *Ilıcak /Türkiye* (no. 1210/17), *Mehmet Hasan Altan/Türkiye* (no. 13237/17), *Murat Aksoy /Türkiye* (no. 80/17) *Sabuncu ve diğerleri /Türkiye* (no. 23199/17), *Şık /Türkiye* (no. 36493/17), *Yücel /Türkiye* (no. 27684/17), 10 Ekim 2017, 37 ve 44. paragraflar: <https://rm.coe.int/third-party-intervention-10-cases-v-turkey-on-freedom-of-expression-an/168075f48f>.

cezalandırıcı bir yaklaşım benimsemektedir. Eylem Planı, bu soruna cevap vermekten ve çözüm geliştirmekten son derece uzaktır.

29. STK'lar, 29 Mayıs 2020 tarihli ilk bildirimlerinde, Bakanlar Komitesine, AİHM'in Sözleşmenin 5. ve 18. maddelerine ilişkin ihlal tespitlerine yönelik olarak, ihlallerin önlenmesi ve bu bağlamda insan hakları savunucularına yönelik yargısal tacizin sona ermesi için alınması gereken genel önlemler konusunda çeşitli önerilerde bulunmuştur.²⁹ STK'lar, Türkiye'nin Eylem Planında ele almadığı bu önerileri yineleyerek, Bakanlar Komitesini, *Kavala/Türkiye* kararının yerine getirilmesinin sağlanması için ilk bildirimlerinde ve aşağıda belirtilen önerileri kabul etmeyi değerlendirmeye bir kez daha davet etmektedir.

V. Bakanlar Komitesi'ne öneriler

STK'lar, Bakanlar Komitesi'ni bireysel önlemlere ilişkin olarak:

- i. Türkiye'nin AİHM kararına uyması ve Osman Kavala'nın derhal ve acil olarak serbest bırakılmasını sağlaması konusunda yeniden çağrıda bulunmaya,
- ii. Osman Kavala'nın 9-11 Mart 2021 tarihinde yapılacak 1398. toplantı sırasında halen tutuklu olması durumunda, Türkiye'ye yönelik olarak Sözleşmenin 46/4. maddesinde öngörülen ihlal prosedürünün başlatılmasına karar vermeye davet etmektedir.

STK'lar, Bakanlar Komitesini, AİHM'in Sözleşmenin 5. ve 18. maddelerine ilişkin ihlal tespitlerinin doğru bir şekilde ele alınması ve uygulanması için genel önlemlerle ilgili olarak:

- iii. Türkiye'den, 15 Temmuz 2016'dan bu yana tutuklanan kişilerin sayısı, tutuklanarlara yönelik suçlamaların detayları ve tutuklulukların süresi hakkında Bakanlar Komitesine bilgi vermesini talep etmeye,
- iv. Türkiye'yi Eylem Planını gözden geçirmeye ve AİHM'in *Kavala/Türkiye* kararında tanımlanan yapısal sorunları tam olarak ele almaya çağırmaya,
- v. Türkiye'yi, gözden geçirilmiş eylem planında, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin Şubat 2020 raporunda ortaya koyduğu sorunları ve STK'ların bu bildirimde ve 29 Mayıs 2020 tarihli ilk bildirimlerinde sundukları önerileri dikkate almaya davet etmeye,
- vi. AİHM'in *Kavala/Türkiye* kararında, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)*, *Alparıslan Altan/Türkiye*, *Baş/Türkiye* ve *Taş/Türkiye* de dahil olmak üzere bildirim 26. paragrafında belirtilen diğer kararlarda da tekrarladığı ihlal tespitlerinin gerektirdiği genel önlemleri almaya çağırmaya,
- vii. Türkiye'yi, Sözleşmede korunan ifade özgürlüğü ile dernek kurma ve toplanma özgürlükleri gibi hakların kullanılması mahiyetindeki meşru faaliyetlerin keyfi yargılamalar ile uzun ve cezai nitelikteki tutuklamalara konu edilmek sureti ile ihlallerinin önlenmesi için açık ve ayrıntılı bir strateji benimsemeye çağırmaya,

²⁹ Yukarıda dipnot 4, sf. 22 ve 23.

- viii.** Türkiye'yi, tutuklamaların makul bir suç şüphesinin varlığını ortaya koyan yeterli gerçeklere dayandığından, örtülü amaçlarla uygulanmadığından ve son çare olarak başvurulduğundan emin olunması için mahkemeler tarafından verilen tüm tutuklama kararlarını ve savcılıklar tarafından yapılan tutuklama taleplerini izlemeye çağırmaya,
- ix.** Türkiye'yi, suç şüphesine yol açtığı belirtilen olaylar ile suçlamaların resmen yöneltildiği arasında geçen uzun zaman aralıklarının ve bunu izleyen tutuklamaların hukukiliğini ortaya koyan makul gerekçeler sunmaya çağırmaya davet eder.